

Tájékoztató az ERFA-val, az ESZA-val és a Kohéziós Alappal kapcsolatos csalásmutatókról

Ez a bizottsági szolgálatok által összeállított munkadokumentum. Az alkalmazandó közösségi jog alapján gyakorlati tájékoztatást nyújt a hatóságok, szakemberek, kedvezményezettek vagy lehetséges kedvezményezettek és más, a kohéziós politika nyomon követésében, ellenőrzésében vagy végrehajtásában érintett szervek számára arról, hogy hogyan kell az e területre vonatkozó közösségi szabályokat értelmezni és alkalmazni. A munkadokumentum célja, hogy az operatív programok végrehajtásának megkönnyítése és a bevált gyakorlatok ösztönzése érdekében ismertesse, miként magyarázzák és értelmezik a bizottsági szolgálatok az említett szabályokat. Ez a tájékoztató ugyanakkor nem sérti a nemzeti jogszabályok értelmezését, az Európai Bíróság és az Elsőfokú Bíróság joggyakorlatát, illetve a folyamatosan alakuló bizottsági döntéshozatali gyakorlatot.

TARTALOMJEGYZÉK

1.	BEVEZETÉS	2
1.1.	Háttér	2
1.2.	Közös csalásmegelőzési stratégia.....	2
2.	FOGALOMMEGHATÁROZÁSOK	2
2.1.	A szabálytalanság meghatározása	2
2.2.	A csalás meghatározása a Szerződésben.....	2
2.3.	Csalástípusok.....	2
3.	A CSALÁS MÖGÖTT MEGHÚZÓDÓ OKOK	2
4.	A CSALÁSMEGELŐZÉS ÉS -FELDERÍTÉS FELELŐSSÉGEI	2
4.1.	Irányító és igazoló hatóságok („irányítás”).....	2
4.2.	Ellenőrző hatóságok (és más, ellenőrző tevékenységet végző ellenőrző szervek)	2
5.	AJÁNLÁSOK E TÁJÉKOZTATÓ FELHASZNÁLÁSÁRA	2

1. melléklet a szerződéskötésekkel és a közbeszerzésekkel kapcsolatos csalási módszerek és -mutatók

2. melléklet Tanácsadó szolgáltatásokkal kapcsolatos csalási módszerek és -mutatók

3. melléklet Csalásról történő jelentéstételi eljárás az OLAF-nak

1. BEVEZETÉS

1.1. Háttér

A Szerződés 274. cikke értelmében a Bizottság a költségvetést a hatékony és eredményes pénzgazdálkodás elveinek tiszteletben tartásával saját felelősségére hajtja végre. A tagállamok együttműködnek a Bizottsággal annak érdekében, hogy biztosítsák a költségvetési előirányzatoknak a hatékony és eredményes pénzgazdálkodás alapelveivel összhangban történő felhasználását.

A Szerződés 280. cikke előírja, hogy a Közösség és a tagállamok küzdenek a csalás és a Közösség pénzügyi érdekeit sértő minden egyéb jogellenes tevékenység ellen.

Ezenfelül az Európai Közösségek általános költségvetésére alkalmazandó költségvetési rendeletről szóló 1605/2002/EK, Euratom tanácsi rendelet 53b.¹ cikkének (2) bekezdése értelmében a tagállamok a megosztott igazgatásban megelőzik, illetve kezelik a szabálytalanságokat és a csalást. A megosztott igazgatás jogi rendelkezései értelmében a Közösség pénzügyi érdekeinek védelme érdekében a tagállamok különösen a közösségi szabályozás előírásainak megfelelő irányítási és ellenőrzési rendszerek létrehozásáért, a rendszerek eredményes működésének kijelölt hatóságok által végzett ellenőrzéséért, valamint a szabálytalanságok és csalás megelőzéséért, feltárásáért és korrigálásáért felelősek². Szabálytalanság vagy a csalás gyanúja esetén a Bizottságot tájékoztatni kell: a 2000–2006-os programozási időszakra vonatkozó esetekben a szabálytalanságokról szóló 1681/94/EK és 1831/94/EK bizottsági rendeletben, a 2007–2013-as programozási időszakra vonatkozó esetekben pedig az 1828/2006/EK bizottsági rendeletben (27–36. cikk) előírt jelentéstételi eljárásokkal összhangban.

Tekintet nélkül arra, hogy a szabálytalanság szándékos-e (csalás) vagy sem, az érintett kiadást ki kell zárni a közösségi költségvetésből történő társfinanszírozásból.

E tájékoztató felsorolja a strukturális fellépések terén releváns csalási módszereket és a kapcsolódó csalásmutatókat, annak érdekében, hogy növelje a tagállamokban a csalással szembeni éberséget, miáltal megerősíthetők az irányítási és ellenőrzési rendszerek a csalás hatékonyabb megelőzésére és felderítésére.³

¹ HL L 248., 2001.9.16.

² Az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról és az 1260/1999/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2006. július 11-i 1083/2006/EK tanácsi rendelet 70. cikke, HL L 210., 2006.7.31. és az 1083/2006/EK tanácsi rendelet, végrehajtására vonatkozó szabályok meghatározásáról szóló 1828/2006/EK bizottsági rendelet 4. szakasza (27–36. cikk), HL L 371., 2006.12.27.

³ A Bizottság évente jelentést tesz közzé a Közösségen belüli csalás elleni küzdelemről (pl. 2007-ben: A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak: A Közösségek pénzügyi érdekeinek védelme – Csalás elleni küzdelem – 2007. évi éves jelentés – SEC(2008)2300 és SEC(2008)2301), amelyben statisztikai melléklet található a szabálytalanságokról, a csalás gyanújáról és csalásokról. A 2000–2006-os programozási időszakban megvalósuló strukturális fellépések esetében a hatályos jelentéstételi szabályozás

1.2. Közös csalásmegelőzési stratégia

E tájékoztató a 2008-ban elindított átfogó kezdeményezésből eredő fellépések egyike: a Regionális Politikai és a Foglalkoztatási, Szociális és Esélyegyenlőségi Főigazgatóság az OLAF támogatásával kidolgozott egy közös csalásmegelőzési stratégiát, amely olyan csalásellenes fellépések sorát tartalmazza, amelyek fokozzák a közös igazgatás területén megjelenő csalással szembeni éberség szintjét, valamint útmutatást és még proaktívabb eszközöket nyújtanak a csalás elleni küzdelemben.

Az általános útmutatás tekintetében 2009-től a cél egy, a strukturális alapokat irányító tagállami hatóságok, a Bizottság referensei és a bizottsági és tagállami ellenőrök által elérhető, csalással kapcsolatos különböző témákat tárgyaló csomag létrehozása.

A közös csalásmegelőzési stratégia stratégiai célkitűzései pontosabban a következők:

- a csalás jelentette kockázatok értékelésének megerősítése;
- **proaktívabb útmutatás a tagállamok számára a csalásfelderítés terén;**
- a tagállami hatóságok fokozottabb támogatása a csalásmegelőzés és -felderítés munkájában;
- a csalással szembeni éberség fokozása a Regionális Politikai és a Foglalkoztatási, Szociális és Esélyegyenlőségi Főigazgatóságban;
- a csalással szembeni éberség fokozása a tagállamokban.

Mivel a közös csalásmegelőzési stratégia egyik célkitűzése az, hogy proaktívabb útmutatást nyújtson a csalásfelderítésben, ami cserében hozzájárulhat a csalásmegelőzéshez, a Bizottság kidolgozta ezt a tájékoztatót a csalásmutatókról, hogy a tagállamok ezzel bővíthessék a csalási módszerekkel és a csalási mutatókkal kapcsolatos ismereteiket.

keretében a szabálytalanságok Bizottságnak történő bejelentésekor a tagállamok azt jelezték, hogy a szabálytalanságok 12–15%-a esetében merül fel a csalás gyanúja. E becslés alapján 2007-ben a csalás bejelentett gyanúja a kötelezettségvállalások mintegy 0,31%-át érintik. E számokat, mivel előzetesek, megfelelő óvatossággal kell kezelni, hiszen a csalás gyanúját csak az illetékes joghatóság minősítheti csalásnak.

A tájékoztató 1. és 2. melléklete lajstromba veszi az általánosan elismert gyakori és ismétlődő csalási módszereket a szerződéskötések és a közbeszerzés, valamint a munkadíjak és tanácsadó szolgáltatások terén, és ismerteti a kapcsolódó csalásmutatókat is⁴.

A tájékoztató 3. melléklete összefoglalja az Európai Csalásellenes Hivatal (OLAF) számára történő, csalással kapcsolatos jelentéstételi eljárásokat.

2. FOGALOMMEGHATÁROZÁSOK

2.1. A szabálytalanság meghatározása

Az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló, 1995. december 18-i 2988/95/EK tanácsi rendelet alkalmazásában a szabálytalanság olyan tág fogalom, amely gazdasági szereplők által szándékosan vagy nem szándékosan elkövetett szabálytalanságokra egyaránt vonatkozik.

A 2988/95/EK rendelet⁵ 1. cikke (2) bekezdése a következőképpen határozza meg a „szabálytalanságot”:

„a közösségi jog valamely rendelkezésének egy gazdasági szereplő általi, annak cselekménye vagy mulasztása útján történő megsértése, amelynek eredményeként a Közösségek általános költségvetése vagy a Közösségek által kezelt költségvetések kárt szenvednek vagy szenvednének, akár közvetlenül a Közösségek nevében beszedett saját forrásokból származó bevétel csökkenése vagy kiesése révén, akár indokolatlan kiadási tételek miatt.”⁶

2.2. A csalás meghatározása a Szerződésben

Az Európai Unió létrehozásáról szóló Szerződés K.3. cikke alapján megkötött, az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló egyezmény⁷ a kiadásokkal

⁴ A tájékoztató jelentős része az Association of Certified Fraud Examiners (ACFE) 2008-as, a szerződéskötésekkel és közbeszerzésekkel kapcsolatos csalásokról szóló útmutatójára támaszkodik. Az útmutató világszerte elkövetett csalások vizsgálatán és ismert csalási módszereken alapul. Ld. [:www.acfe.com](http://www.acfe.com).

⁵ HL L 312., 1995.12.23., 1. o.

⁶ A strukturális alapok alkalmazásában az 1681/94/EK rendelet 1a. cikke módosított meghatározást tartalmaz: „szabálytalanság: a közösségi jog valamely rendelkezésének egy gazdasági szereplő általi, annak cselekménye vagy mulasztása útján történő megsértése, amelynek eredményeként az Európai Közösségek általános költségvetése kárt szenved vagy szenvedne indokolatlan kiadási tételek a közösségi költségvetéssel szembeni elszámolása miatt”. Ugyanez a meghatározás szerepel a 2007–2013-as időszakra vonatkozó, az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról szóló 1083/2006/EK tanácsi rendelet 2. cikke (7) bekezdésében.

⁷ HL L 316., 1995.11.27., 49. o.

kapcsolatban úgy határozza meg a „**csalást**”, mint valamely, a következőkre vonatkozó szándékos cselekvést vagy mulasztást:

- *olyan hamis, helytelen vagy hiányos nyilatkozatok vagy dokumentumok felhasználása vagy előterjesztése, amelyek következménye az Európai Közösségek általános költségvetéséből vagy az Európai Közösségek kezelésében levő, illetve az Európai Közösségek nevében kezelt költségvetésekből biztosított pénzeszközök jogtalan megszerzése vagy visszatartása;*
- *információ elhallgatása és ezzel egy konkrét kötelezettség megszegése, az előbbiekkal megegyező következményekkel;*
- *az ilyen pénzeszközök nem az eredetileg megjelölt és a döntés alapjául szolgáló célokra történő jogellenes felhasználása.*

Így tehát a csalást a szándékos megtévesztés különbözteti meg a „szabálytalanság” általánosabb fogalmától.

Az 1681/94/EK rendelet 3. cikke e) pontjával összhangban 2006 óta a tagállamoknak a szabálytalanságok a Bizottságnak történő bejelentésekor közölniük kell, hogy a szabálytalanságok „**a csalás gyanúját**” vetik-e fel⁸.

2.3. Csalástípusok

A csalástípusok osztályozását az adott szervezet sajátos munkakörülményeihez és -környezetéhez célszerű igazítani.

Az Association of Certified Fraud Examiners (ACFE)⁹ különleges osztályozást alkalmaz, amely felsorolja a csalástípusokat, amelyekkel egy szervezet találkozhat. Az ACFE kiindulásképpen három csalástípusba sorolja a csalásokat annak érdekében, hogy a szervezetek megállapíthassák, mely területeken fokozott a csalás kockázata.

1. A pénzügyi kimutatások szándékos manipulációja (pl. helytelenül bejelentett bevételek)
2. A tárgyi eszközök vagy immateriális javak jogtalan felhasználásának bármely típusa (pl. csalárd kiadás-visszatérítések)

⁸ Az 1681/94/EK rendelet 1a. cikkének (4) bekezdése így határozza meg a “csalás gyanúját”: olyan szabálytalanság, amely alapján nemzeti szinten eljárás kezdeményezhető annak érdekében, hogy meghatározzák a szándékosság, pl. csalás fennállását. Az 1828/2006/EK rendelet 27. cikke c) pontja e fogalommeghatározást átveszi.

⁹ Ld. “Managing the Business Risk of Fraud – A Practical Guide”, the Institute of Internal Auditors, the American Institute of Certified Public Accountants and the Association of Certified Fraud Examiners, 2008. <http://www.ifa-iaf.be/v1/frontEnd/libraryIfa/index.php?action=detail&id=29>.

3. Korrupció (pl. kenőpénz, összejártság ajánlattételben, nyilvánosságra nem hozott összeférhetetlenség, sikkasztás).

3. A CSALÁS MÖGÖTT MEGHÚZÓDÓ OKOK

A csalások elkövetése mögött három összetevő húzódik meg, amelyeket a „csalás háromszögeként” lehet ábrázolni¹⁰:

Lehetőség (Opportunity): A motiváció önmagában nem elég, lehetőségnek is kell adódnia. A laza belső ellenőrzési rendszerek megteremthetik a csalás lehetőségét (*a csalás elkövetője számára kulcsfontosságú szempont annak feltételezett valószínűsége, hogy a csalásra nem fog fény derülni*). A belső ellenőrzési rendszerek gyengeségei az alábbiakkal kapcsolatos hiányosságok:

- felügyelet és felülvizsgálat;
- feladatok különválasztása;
- a vezetőség általi jóváhagyás;
- rendszerellenőrzések.

Csalás akkor is előfordulhat, ha nem alkalmaznak ellenőrzéseket, vagy ha a hatalmi pozícióban lévő személyek lehetőséget teremtenek a meglévő ellenőrzések megkerülésére.

Racionalizálás (Rationalization): Az elkövető cselekedetei racionalizálásával indokokat találhat tettei helyességére, pl. „Ez így tisztességes – Megérdemlem ezt a pénzt” vagy „Tartoznak nekem”. „Csak kölcsönveszem a pénzt – majd visszafizetem”.

Pénzügyi nyomás, ösztönző vagy indíték (Financial pressure): A „szükséglet vagy mohóság” (need or greed) tényező. A mohóság önmagában nyomós indíték lehet. Ehhez a személyes pénzügyi problémák vagy személyes hibák, mint pl. a szerencsejáték, kábítószer-függőség stb. jelentette nyomás is társulhat.

¹⁰ A csalás háromszögének fogalmát Dr. Donald R. Cressey csaláskutató alkotta meg. Ld. Harry Cendrowski, James P. Martin és Louis W. Petro: *The Handbook of Fraud Deterrence*, 2007., 41. o.

A csalás háromszögének megtörése¹¹ kulcsfontosságú a csalásmegelőzés szempontjából. A három összetevő közül a „lehetőségre” lehet a legközvetlenebbül hatni erős belső ellenőrzési rendszerek segítségével, éppen ezért ez a legkönnyebben irányítható elem.

4. A CSALÁSMEGELŐZÉS ÉS -FELDERÍTÉS FELELŐSSÉGEI

4.1. Irányító és igazoló hatóságok („irányítás”)

A strukturális alapok megosztott igazgatási rendszerének értelmében a Közösség pénzügyi érdekeinek védelme érdekében a tagállamok különösen a közösségi szabályozás előírásainak megfelelő irányítási és ellenőrzési rendszerek létrehozásáért, a rendszerek eredményes működésének kijelölt hatóságok által végzett ellenőrzéséért, valamint a szabálytalanságok és csalás megelőzéséért, feltárásáért és korrigálásáért felelősek.

Mivel a csalásmegelőzés elsődleges felelősségét az irányítás viseli, a csalástól való sikeres elrettentés az irányítás és az ellenőrök együttes erőfeszítésein múlhat¹².

Célul a „lehetőség” összetevő csökkentését kell tűzni.

A lehetőség csökkentésének legfontosabb mechanizmusa az erős belső ellenőrzés, amely különösen a megfelelő felügyeletre és felülvizsgálatra, továbbá a feladatok elkülönítésére terjed ki.

Az irányításnak emellett elegendő ismerettel kell rendelkeznie a csalásmutatók felismeréséhez és tudatában kell lennie, hogy a hatályos szabályozás értelmében köteles a szabálytalanságokat és a csalás gyanúját jelenteni.

A tagállamoknak figyelmet kell fordítaniuk a szabálytalanságokra és a csalás gyanújára vonatkozó jelentéstételi kötelezettségekkel kapcsolatos útmutatás helyes belső végrehajtására és terjesztésére, amint ez az alkalmazandó rendeletekben szerepel¹³.

4.2. Ellenőrző hatóságok (és más, ellenőrző tevékenységet végző ellenőrző szervek)

A IIA 1210.A2 standard¹⁴ értelmében a belső ellenőrnek (és a külső ellenőrnek) elegendő ismerettel kell rendelkeznie a csalásmutatók felismeréséhez, ám nem kell olyan

¹¹ Ld. Harry Cendrowski, James P. Martin és Louis W. Petro: *The Handbook of Fraud Deterrence*, 2007., 41. o.

¹² Ld. Harry Cendrowski, James P. Martin és Louis W. Petro: *The Handbook of Fraud Deterrence*, 2007., 29. o.

¹³ Az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról és az 1260/1999/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2006. július 11-i 1083/2006/EK tanácsi rendelet 70. cikke, HL L 210., 2006.7.31. és az 1083/2006/EK tanácsi rendelet, végrehajtására vonatkozó szabályok meghatározásáról szóló 1828/2006/EK bizottsági rendelet 4. szakasza (27–36. cikk), HL L 371., 2006.12.27.

¹⁴ Institute of Internal Auditors, *International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing*.

személy tapasztalatával rendelkeznie, akinek korábban csalásfelderítés és -kivizsgálás volt az elsődleges felelőssége.

Az ellenőröknek a csalás lehetőségével – pl. az ellenőrzés gyengeségei az ellenőrzési és irányítási rendszerek terén – szembeni különös éberség érdekében megfelelő szakmai szkepticizmust¹⁵ kell gyakorolniuk. Adott esetben, különösen akkor, ha az irányítási és ellenőrzési környezet magas kockázatúnak tekinthető, az ellenőröknek ajánlott tájékozódniuk az irányító hatóságoknál azok a csalás kockázatával kapcsolatos véleményéről az alkalmazott csalásellenes intézkedések tesztelése érdekében.

Az ellenőrző hatóságok – az irányítási és ellenőrzési rendszerek rendszerellenőrzései és a műveletek ellenőrzései részeként egyaránt – meggyőződnek róla, hogy a csalásmegelőzésre alkalmazott mechanizmusok megfelelőek és hatékonyak-e.

Az ellenőrző hatóságoknak éberem kell figyelniük különösen a támogatások odaítélésével, a szerződés kötésekkkel és a közbeszerzésekkel kapcsolatos csalásokra (az ellenőrzés megvitatása, megtervezése és elvégzése során az ellenőr a közbeszerzés területét a csalás kockázatára fokozottan érzékeny területnek tekintheti)¹⁶.

5. AJÁNLÁSOK E TÁJÉKOZTATÓ FELHASZNÁLÁSÁRA

Ajánlott, hogy a tagállamok:

1. Figyelembe vegyék e tájékoztatót a csalással szembeni éberség fokozásának céljából, és biztosítsák széles körben való elterjesztését a strukturális alapokat irányító valamennyi szervnél.
2. Használják fel a csalási módszerekről az **1. és a 2. mellékletben** található információkat bevált gyakorlatként annak érdekében, hogy frissítsék a végső kedvezményezettek kifizetési kérelmeivel kapcsolatos ellenőrzésekre és a kérelmek jóváhagyására vonatkozó eljárásokat. Ez elvégezhető pl. úgy, hogy az ellenőrző listába e tájékoztatóra való hivatkozást illesztenek, és/vagy a felsorolt csalási módszerek bármelyikét, különösen olyan helyzetekben, amikor a kockázatértékelés magas csalási kockázatot jelez.

¹⁵ 240. nemzetközi ellenőrzési standard: „Az ellenőr felelőssége a csalás lehetőségének figyelembevételére pénzügyi kimutatások ellenőrzése során.” Ugyanez a standard elismeri: „nagyobb a kockázata, hogy a csalásból eredő jelentős mértékű valótlan kimutatást nem derítik fel, mint a tévedésből eredő jelentős mértékű valótlan kimutatást, mivel csalás esetén annak eltitkolására kifinomult és körültekintően megszervezett módszereket alkalmazhatnak, mint hamisítás, a tranzakciók nyilvántartásba vételének szándékos elmulasztása vagy szándékos megtévesztés...”

¹⁶ Ld. a 240. nemzetközi ellenőrzési standardhoz fűzött gyakorlati feljegyzéstervezetet a feltárásról, amely kiegészítő útmutatást nyújt az állami szféra kérdéseire, 3. pont

3. Biztosítsák a csalásról szóló jelentéstételi eljárások ismeretét¹⁷, pl. az irányító és a közreműködő szervek honlapján közzé lehetne tenni ilyen információkat (ld. a csalással kapcsolatos jelentéstételi eljárásokat a **3. mellékletben**).
4. Biztosítsák, hogy az irányítási ellenőrzéseket megfelelő módon végzik, mivel ezek az ellenőrzések fontos eszközei a csalástól való elrettentésnek, illetve a csalás felderítésének. Ld. a következő útmutatót: *Útmutató a 2007–2013-as programozási időszakban a strukturális alapok és a Kohéziós Alap társfinanszírozásával végzett műveletek tekintetében a tagállamok által elvégzendő vezetői ellenőrzésekről*¹⁸.
5. Alkalmazzák az információk keresztellenőrzését, ideértve az információ harmadik féllel történő egyeztetését, amennyiben a csalás gyanúja fennáll. Pl. egy végső kedvezményezett által benyújtott kétséges számla valódisága ellenőrizhető magánál a szolgáltatónál, szükség esetén a szolgáltató könyvvitelének és nyilvántartásának helyszíni vizsgálatával.

¹⁷ A csalásvizsgálatok többsége kapott tippekből és jelentésekből származik. E tekintetben az ingyenesen hívható telefonszámok létfontosságúak.

¹⁸ Végleges változat: 2008.6.5., COCOF 08/0020/04 dokumentum.

SZERZŐDÉSKÖTÉSEKSEL ÉS KÖZBESZERZÉSEKSEL KAPCSOLATOS CSALÁSOK

Gyakori és ismétlődő csalási módszerek és a kapcsolódó csalásmutatók (figyelmeztető jelzések)

E mellékletben 16 gyakori és ismétlődő, a szerződéskötésekkel és a közbeszerzésekkel kapcsolatos csalási módszer szerepel, a módszer leírásával, valamint a kapcsolódó csalásmutatókkal.

Ez az általánosan ismert módszerek nem kimerítő jegyzéke.

E melléklet nagyrészt olyan felépítésű és tartalmú, mint az ACFE¹⁹ szakembereknek szóló útmutatója a csalásmegelőzés és -felderítés terén.

1. Korrupció – megvesztegetés és részesedés

A módszer leírása:

A megvesztegetés és részesedés azt jelenti, hogy valaki egy hivatalos aktus vagy üzleti döntés befolyásolásáért ellenértéket ad vagy fogad el.

Korrupció kifizetések

Az ellenérték nem feltétlenül pénz, és gyakran nem is az (így megmarad a kétértelműség és az elkövető szükség esetén könnyebben talál mentséget). Megvesztegetésnek minősülhet bármely kézzelfogható előny, amelyet az elfogadó fél korrupció módon történő befolyásolásának szándékával adtak vagy fogadtak el. Megvesztegetésként adott vagy elfogadott konkrét ellenérték lehet pl. a következő: a szervezetek/vállalatok által megállapított küszöböt meghaladó értékű ajándék, visszafizetett vagy nem visszafizetett „kölcson”, hitelkártya-használat, beszerzések túlfizetése (pl. 500 000 EUR kifizetése egy 200 000 EUR értékű lakásért), lakás ingyenes vagy kedvezményes lakbér ellenében való használata, bérelt autó ingyenes használata, készpénzfizetés, hamis „díjak vagy illetékek” fizetése csekkben vagy banki átutalással, gyakran a megszerzett szerződés megállapodás szerinti százalékának közvetítőn vagy az elfogadó fél által létrehozott

¹⁹ Association of Certified Fraud Examiners, www.acfe.com. A melléklet a „Contract and Procurement Fraud” címmel csalásszakértőknek tartott képzés felépítését és tartalmát veszi át.

„fedőcégen”²⁰ keresztül történő kifizetése, amely cégnek a korrupst vállalkozó vagy ajánlattevő rejtett tulajdonosa. Az ellenértékek átadására gyakran e felsorolás sorrendjében kerül sor, mivel a felek eleinte esetleg bizonytalanok egymás szándékában, és a megvesztegető fél esetleg nem képes nagyobb összegű kifizetésre a szerződés odaítélése előtt.

A szerződés odaítélését követően a legtöbb megvesztegetés részesedés felkínálása formájában történik, vagyis az szerződést elnyerő az általa megkapott valamennyi számlakifizetés előre megállapított százalékát „visszafizeti”. Bármilyen formát is öltön a megvesztegetés, általában azzal jár, hogy felverik az árakat vagy csökkentik az áruk és szolgáltatások minőségét, hogy fedezzék a kifizetéseket.

A korrupst kifizetések számos más csalástípust megkönnyítenek, így a hamis számlázást, a fantomkiadásokat vagy a szerződéses előírások be nem tartását.

Korrupst befolyás

A korrupst befolyás a szerződéskötés és a közbeszerzés terén gyakran az alábbi formákban jelentkezik: nem megfelelő kiválasztás, pl. a beszerzés indokolatlanul egyetlen forrásból valósul meg (noha több szerződés odaítélése is lehetséges lett volna a közbeszerzési küszöb alatt), indokolatlanul magas árak, túlzott mennyiségű beszerzés, a rossz minőség és a késedelmes vagy elmulasztott kivitelezés elfogadása²¹.

Csalásmutatók:

A megvesztegetésekre és részesedésekre utaló, leggyakoribb jel, ha egy bizonyos időszakban az ajánlatkérő egy alkalmazottja indokolatlan előnyökben részesít egy vállalkozót.

Más figyelmeztető jelek:

- az ajánlatkérő egy alkalmazottja és a szolgáltató vagy szállító szoros kapcsolatot tart fenn egymással,
- az ajánlatkérő alkalmazottjának vagyona indokolatlanul vagy hirtelen gyarapodik,
- az ajánlatkérő alkalmazottja rejtett külső üzleti tevékenységet folytat,
- a vállalkozó az iparágban hírhedt arról, hogy „részesedést” fizet,
- a szerződés nem dokumentált vagy gyakori módosításai nyomán nő a szerződés értéke,

²⁰ A fedőcég létező cég, azonban ténylegesen nem vesz részt semmilyen üzletben, illetve nincs semmilyen pénzeszköze.

²¹ Ezt gyakran SPQQD-tényezőknek nevezik: nem megfelelő kiválasztás (improper Selection), magas árak (high Price), túlzott mennyiség (excessive Quantity), rossz minőség (low Quality), késedelmes kivitelezés vagy a kivitelezés elmulasztása (delayed or no Delivery).

- az ajánlatkérő alkalmazottja visszautasítja, hogy olyan pozícióba léptessék elő, ahol nem közbeszerzéssel foglalkozna,
- az ajánlatkérő alkalmazottja nem nyújt be vagy hiányosan nyújtja be az összeférhetlenségi nyilatkozatot.

2. Rejtett összeférhetetlenség

A módszer leírása:

Összeférhetetlenség akkor fordulhat elő, ha az ajánlatkérő szervezet alkalmazottjának rejtett pénzügyi érdeke fűződik egy bizonyos szerződéshez vagy vállalkozóhoz. A jogi fellépés hatástalan lehet egy esetleges összeférhetlenséggel szemben, ha az teljesen rejtett, és a munkáltató kellő időben jóváhagyta. Egy alkalmazottnak pl. titokban tulajdonában lehet egy beszállító vagy vállalkozó, felállíthat fedőcéget, amelyen keresztül magasabb áron szerez be készleteket, vagy rejtett érdeke fűződhet ingatlan- eladásokhoz vagy -bérbeadásokhoz.

Csalásmutatók:

- egy bizonyos vállalkozó vagy ajánlattevő indokolatlan vagy szokatlan előnyben részesítése,
- drága, rossz minőségű munka stb. folyamatos elfogadása,
- az ajánlatkérő alkalmazottja nem nyújt be vagy hiányosan nyújtja be az összeférhetlenségi nyilatkozatot,
- az ajánlatkérő alkalmazottja visszautasítja, hogy olyan pozícióba léptessék elő, ahol nem közbeszerzéssel foglalkozna,
- úgy tűnik, hogy az ajánlatkérő alkalmazottja mellékes üzleti tevékenységet folytat.

3. Ajánlattétel összejátszással

A módszer leírása:

A vállalkozók egy meghatározott földrajzi térségben, régióban vagy iparágban összejátszanak abból a célból, hogy megakadályozzák a versenyt, és különböző, összejátszással megvalósuló ajánlattételi módszerekkel felferjék az árakat.

Kiegészítő ajánlattétel

A kiegészítő vagy színlelt ajánlatok pusztán arra irányulnak, hogy valóságos ajánlattétel látszatát keltsék, de nem az a céljuk, hogy az ajánlattevő elfogadja őket.

Az együttműködő ajánlattevők megegyeznek abban, hogy magasabb árú, vagy szándékosan nem elfogadható ajánlatokat nyújtanak be azzal a céllal, hogy a kivételezett részesített vállalkozó mesterségesen magas árú ajánlatát fogadják el. A

nyertes hasznának bizonyos százalékát megosztja a „vesztes” ajánlattevőkkel, illetve alvállalkozóként felfogadja őket, vagy segíti őket más magas árú szerződések elnyerésében. A kiegészítő ajánlatokat fedőcégek vagy leányvállalatok is benyújthatják.

Ajánlatelfojtás

Ahhoz, hogy az ajánlattételben való összejátszás sikeres legyen, az ajánlattevők számának korlátozottnak kell lennie, és valamennyiüknek benne kell lennie az összebészélésben. Ha új vagy nem együttműködő ajánlattevő száll versenybe, az ár felverése nyilvánvalóvá válik. Ennek megelőzésére az összeesküvők lefizethetnek külső vállalatokat, hogy azok ne pályázzanak, vagy ennél erőszakosabb módszerekkel is rávehetik azokat a távolmaradásra. Az összejátszó vállalkozók monopóliumuk védelmében akár a beszállítókat és az alvállalkozókat is kényszeríthetik, hogy ne lépjenek üzleti kapcsolatba a nem együttműködő vállalkozásokkal.

Körbenyerés

Az összeesküvők kiegészítő ajánlatokat nyújtanak be, vagy nem pályáznak annak érdekében, hogy rotációs alapon egyszer mindegyik ajánlattevő nyertes pályázó lehessen. A rotáció lehet földrajzi alapú – pl. egy régióban valamennyi munkát ugyanaz a vállalkozó kapja meg, a következő régióban egy másik –, vagy a munka típusa és az időbeli ráfordítás szerint is működhet.

Piacfelosztás

Az együttműködő vállalkozások feloszthatják a piacokat vagy a termékválasztékot, és megegyezhetnek, hogy egymás területén nem, vagy csak összejátszó intézkedésekkel versenyeznek, pl. úgy, hogy csak kiegészítő ajánlatokat nyújtanak be. Olykor az alkalmazottak is részt vesznek az összejátszó ajánlattételi módszerekben – pl. ha pénzügyi érdekük van a „versenyző” vállalatoknál –, és részesedést kapnak a felvert árból.

Csalásmutatók:

- a nyertes ajánlat túl magas a költségbecsléshez, a közétett árlistákhoz, a hasonló munkákhoz vagy szolgáltatásokhoz, illetve az ágazatra jellemző átlagárakhoz és a tisztességes piaci árakhoz képest,
- valamennyi ajánlattevő folyamatosan magas árakat tart fenn,
- az ajánlatok ára esik, amikor új ajánlattevő lép versenybe,
- ugyanazok az ajánlattevők nyernek felváltva a régió, a munka vagy a munkatípus szerint,
- vesztes ajánlattevőket alvállalkozóként alkalmazzák,
- szokatlan ajánlatok (amelyek pl. pontos százalékokban különböznek, vagy a nyertes ajánlat éppen csak az elfogadható árküszőb alatt van, vagy pontosan a költségvetési

árnak felel meg, vagy ahhoz képest túl magas, ahhoz túl közel, attól túl távol van, kerek számokban van kifejezve, hiányos stb.),

- nyilvánvaló kapcsolat van az ajánlattevők között, pl. közös cím, személyzet, telefonszámok stb.,
- a vállalkozó olyan alvállalkozókat foglal bele ajánlatába, akik a főszerződésért versenyeznek,
- a kritériumoknak megfelelő vállalkozók nem pályáznak és alvállalkozók lesznek, vagy a legjobb ajánlatot tevő visszalép és alvállalkozó lesz,
- egyes vállalkozások mindig pályáznak egymás ellen, mások pedig soha,
- a vesztes ajánlattevőket nem lehet megtalálni az interneten, üzleti nyilvántartásokban, nincs címük stb. (egyszóval fiktívek),
- levelezés vagy más jel utal arra, hogy a vállalkozók arra vonatkozó információkat adnak át egymásnak, felosztják a területeket vagy más módon kötnek informális megállapodásokat,
- összejátszó ajánlattételeket találtak az alábbi ágazatokban, és ezek a strukturális alapok szempontjából is relevánsak: aszfaltozás, építkezés, kotrás, elektromos berendezések, tetőfedés, hulladéklerakás.

4. Kiegyenlített ajánlattétel

A módszer leírása:

E módszernél az ajánlatkérő személyzete egy kivételezett ajánlattevőt hasznos belső információkkal lát el, amelyek a többi ajánlattevő számára nem érhetők el. Ilyen információ lehet például, hogy a pályázati kiírásban szereplő egy vagy több tételt a szerződésben nem fogják használni (egyres tételek szándékosan lehetnek pontatlanok vagy túlzottan szigorúak, a kivételezett ajánlattevőt pedig tájékoztatják, hogyan feleljen meg azoknak). Így a kivételezett cég a többi ajánlattevőnél jobb áron tud ajánlatot tenni, nagyon alacsony árat rendelve egy olyan tételhez, amely a végső szerződésben nem fog szerepelni. A kiegyenlített ajánlattétel az egyik leghatékonyabb összejátszási módszer, mivel a manipuláció nem olyan nyilvánvaló, mint más elterjedt módszereknél, pl. egyetlen beszerzési forrás indokolatlan használata esetében.

Csalásmutatók:

- egy meghatározott tételre vonatkozó ajánlatok ésszerűtlenül alacsonynak tűnnek,
- röviddel a szerződés odaítélése után változtatásokat eszközölnek a tételre vonatkozó követelmények törlése vagy módosítása céljából,
- az ajánlat tételei különböznek a tényleges szerződés tételeitől,
- az ajánlattevő közel áll a közbeszerzési személyzethez, vagy részt vett a szerződéses előírások összeállításában.

5. Előre egyeztetett szerződéses előírások

A módszer leírása:

Az ajánlattételi követelmények olyan előírásokat tartalmaznak, amelyeket egy bizonyos ajánlattevőre szabtak, vagy amelyeknek csak egyetlen ajánlattevő felelhet meg. Ez különösen az informatikai és más műszaki szerződéseknél gyakori jelenség.

A túlságosan korlátozó előírások felhasználhatók arra, hogy kizárjanak más, egyébként megfelelő ajánlattevőket, vagy indokolják az egyetlen forrásból való beszerzést, és általában elkerülik a versenyt.

Az egy bizonyos vállalkozónak kedvező, előre egyeztetett szerződéses előírások korrupcióra utalnak.

Csalásmutatók:

- csak egy vagy néhány ajánlattevő felel meg az ajánlattételi követelményeknek,
- hasonlóak az előírások és a nyertes vállalkozó termékei vagy szolgáltatásai,
- más ajánlattevők panasszal élnek,
- az előírások sokkal korlátozóbbak vagy megengedőbbek a hasonló típusú korábbi ajánlattételi követelményeknél,
- az előírások szokatlanok vagy ésszerűtlenek,
- sok szerződést ítélnék oda ugyanannak a szolgáltatónak,
- az ajánlatkérő személyzete és az ajánlattevők barátkoznak, vagy személyes kapcsolatot tartanak fenn az ajánlattételi eljárás ideje alatt,
- az ajánlattevő általános leírás helyett márkanévvel határoz meg egy tételt.

6. Az ajánlattal kapcsolatos adatok kiszivárogtatása

A módszer leírása:

Az ajánlatkérő, projekttervező vagy ajánlatértékelő személyzet bizalmas információt szivárogtat ki, pl. a becsült költségvetés, az előnyben részesített megoldások vagy a versenyző ajánlatok részleteit, hogy a kivételezett ajánlattevőt segítse műszaki vagy pénzügyi ajánlata összeállításában.

Csalásmutatók:

- az ajánlattételi eljárásokat nem ellenőrzik megfelelően, pl. elmulasztják a határidők betartását,
- a nyertes ajánlat éppen csak alatta marad a következő legolcsóbb ajánlatnak,
- egyes ajánlatokat korán nyitottak meg,
- elfogadják a késedelmes ajánlatokat is,
- a késedelmes ajánlattevő a legjobb árajánlatot tevő, nyertes ajánlattevő,
- valamennyi ajánlatot elutasítják, és a szerződést újrapiályáztatják,
- a nyertes ajánlattevő az ajánlattételi időszakban magánúton e-mailben vagy másképp kommunikál az ajánlatkérő személyzettel.

7. Az ajánlatok manipulálása

A módszer leírása:

Egy nem megfelelően ellenőrzött ajánlattételi eljárás során az ajánlatkérő személyzete manipulálja az ajánlatokat azok kézhezvétele után annak érdekében, hogy a kivételezett vállalkozó kiválasztását biztosítsa (az ajánlatok kicserélése, „elvesztése”, érvénytelenítése az előírásokban talált állítólagos hibák miatt stb.)

Csalásmutatók:

- az ajánlattevők panasszal élnek,
- hiányos ellenőrzések és nem megfelelő ajánlattételi eljárások,
- arra utaló jelek, hogy az ajánlatokat megváltoztatták kézhezvételüket követően,
- hibák miatt érvénytelenített ajánlatok,
- megfelelő ajánlattevő kizárása megkérdőjelezhető okokból,
- a munkát nem pályáztatták újra annak ellenére, hogy a minimális számnál kevesebb ajánlat érkezett be.

8. Indokolatlanul egyetlen forrásból történő beszerzések

A módszer leírása:

E módszer gyakran korrupció eredménye, különösen, ha ismétlődő és megkérdőjelezhető mintáról van szó.

A szerződések ilyen odaítélésére úgy kerül sor, hogy az ajánlati küszöbök elkerülése érdekében felosztják a beszerzéseket, meghamisítják az egyetlen forrásból történő beszerzés indoklását, nagyon szigorú szerződéses előírásokat szabnak meg, vagy újbóli ajánlattételi felkérés helyett a korábban odaítélt szerződéseket hosszabbítják meg.

Csalásmutatók:

- a szerződéseket egyetlen forrásnak ítélik oda kicsivel az ajánlattételi küszöb alatt vagy akár a küszöb felett is,
- a korábban versenyeztetés útján történő beszerzésekre nem írnak ki új versenyt,
- felosztják a beszerzéseket, hogy megkerüljék az ajánlattételi küszöböt,
- az ajánlattételi felkérést csak egyetlen szolgáltatónak postázzák.

9. A beszerzések felosztása

A módszer leírása:

Az ajánlatkérő személyzete két vagy több beszerzési megrendelésre vagy szerződésre osztja fel a beszerzést annak érdekében, hogy elkerülje a versenyt vagy a felső vezetés általi ellenőrzést. Pl. ha a küszöb 250 000 EUR, a 275 000 EUR értékű egyetlen áru- és szolgáltatásbeszerzést két szerződésre osztják fel – egy árukra vonatkozó 150 000 EUR értékű és egy 125 000 EUR értékű szerződésre az ajánlattétel elkerülése érdekében.

A felosztott beszerzések (amelyekre a „számitaktika” kifejezéssel is szoktak utalni) mögött gyakran korrupció vagy a beszerző munkáltató egyéb praktikái állnak.

Csalásmutatók:

- két vagy több egymást követő, kapcsolódó beszerzés ugyanattól a vállalkozótól, amelyek ára csak éppen nem haladja meg az ajánlattételi küszöböt, illetve azt a küszöböt, amelynél már felső vezetés általi ellenőrzésre van szükség,
- a beszerzések indokolatlan szétválasztása, pl. külön-külön szerződés a munkaerőre és az anyagokra, amelyek mindegyike az ajánlattételi küszöb alatt van,
- egymást követő beszerzések, amelyek értéke még éppen nem éri el a küszöböt.

10. Szerződések keverése

A módszer leírása:

A sok hasonló munkamegrendeléssel rendelkező vállalkozó ugyanazokat a költségeket, díjakat vagy kiadásokat több megrendelés kapcsán felszámolja, aminek túlszámlázás az eredménye.

Csalásmutatók:

- különböző munkák vagy szerződések keretében hasonló számlákat mutatnak be,
- a vállalkozó egynél több munkáról állít ki számlát ugyanabban az időszakban.

11. Hamis költségelszámolás

A módszer leírása:

A vállalkozó úgy követ el csalást, hogy szándékosan olyan költségeket számít fel, amelyek nem megengedhetők vagy nem ésszerűek, vagy amelyeket nem lehet közvetve vagy közvetlenül valamely szerződéshez rendelni. A munkaerőköltségek esetében könnyebben előfordulhat a hamis költségelszámolás, mint az anyagköltségeknél, hiszen munkaerő-ráfordítás elméletileg bármely szerződésnél felszámítható.

A munkaerőköltségeket úgy manipulálják, hogy fiktív munkaidő-kimutatási lapokat hoznak létre, megváltoztatják a munkaidő-kimutatási lapokat vagy a bizonyító dokumentumokat, vagy egyszerűen megnövelt munkaerőköltséggel számláznak, bizonyító dokumentumok nélkül.

Csalásmutatók:

- túlzott vagy szokatlan munkaerőköltségek,
- a szerződés előrehaladásával nem arányos munkaerőköltségek,
- a munkaidő-kimutatási lap szembetűnő változtatásai,
- a munkaidő-kimutatási lapok nem találhatók,
- ugyanazon anyagköltségek felszámítása több szerződésnél,
- közvetett költségek közvetlen költségként való felszámítása.

12. Hibás árazás

A módszer leírása:

Hibás árazás akkor fordul elő szerződésekben, ha a vállalkozó nem közöl aktuális, teljes és pontos költségeket vagy árazási adatokat árajánlatában, aminek eredménye a szerződés árának emelkedése.

Csalásmutatók:

- a vállalkozó nem tud a költségeket bizonyító dokumentumokat bemutatni vagy visszautasítja, késlelteti a dokumentumok bemutatását,
- a vállalkozó nem megfelelő vagy hiányos dokumentációt nyújt be,
- az árakra vonatkozó információ nem aktuális,

- nyilvánvalóan magas árak a hasonló szerződésekhez, árlistákhoz vagy az ágazatra jellemző átlagárhoz képest.

13. A szerződés előírásainak be nem tartása

A módszer leírása:

Azok a vállalkozók, akik nem tartják be a szerződés előírásait, majd tudatosan azt állítják, hogy betartották az előírásokat, csalást követnek el.

Az ilyen módszerekre példa többek között a rossz minőségű építőanyag vagy alkatrészek használata, közúti projekteknél a nem megfelelő alapozás stb. Az indíték természetesen az, hogy a költségek csökkentésével növeljék a nyereséget, vagy elkerüljék a határidők be nem tartásáért járó szankciókat stb. Sok ilyen módszert nehéz felderíteni független szakértők által elvégzett alapos vizsgálatok nélkül. A csalók ráadásul az ellenőröket is megpróbálhatják megvesztegetni.

Csalásmutatók:

- az ellenőrzési és vizsgálati eredmények különböznek a szerződés követelményeitől és előírásaitól,
- nem ellenőrzik a vizsgálati dokumentumot vagy az igazolásokat,
- gyenge minőség, rossz teljesítmény és sok panasz,
- a vállalkozó kiadási nyilvántartása azt jelzi, hogy pl. nem szerezte be a munkálatokhoz szükséges anyagokat, nem rendelkezik a munkához szükséges felszereléssel és nem is bérel ilyet, nem rendelkezik a helyszínen a megfelelő munkaerővel (NB. az ilyen keresztellenőrzés igen hasznos lehet).

14. Hamis, emelt összegű vagy kettős számlák

A módszer leírása:

Egy vállalkozó szándékosan hamis, emelt árú vagy kettős számlákat nyújt be, egyedül vagy az ajánlatkérő személyzetével összejátszva, korrupció eredményeként.

Csalásmutatók:

- a kiszámlázott áruk vagy szolgáltatások nem találhatók a leltárban, illetve a könyvelésben,
- nincs átvételi elismervény a kiszámlázott árukról vagy szolgáltatásokról,
- a kiszámlázott áruk vagy szolgáltatások beszerzési megrendelése megkérdőjelezhető, vagy nincs ilyen,

- a vállalkozó nyilvántartásából nem derül ki, hogy a munkát elvégezték, vagy a szükséges költségek felmerültek,
- a számlákon feltüntetett árak, az összegek, a tételleírások vagy feltételek nem felelnek meg a szerződés tételeinek, a beszerzési megrendelésnek, az átvételi nyilvántartásoknak, a leltárnak vagy a használati nyilvántartásnak, vagy meghaladják azokat,
- több számlát állítanak ki ugyanazzal az összeggel, számlaszámmal, dátummal stb.,
- alvállalkozási szerződések tömkelege,
- készpénzfizetések,
- off-shore cégeknek történő kifizetések.

15. Fantomszolgáltatók

A módszer leírása:

- a) egy alkalmazott kifizetéseket engedélyez fiktív beszállítónak sikkasztás céljából. E módszer igen gyakori ott, ahol nem különülnek el a beszerzési, átvételi és kifizetési feladatok;
- b) a vállalkozók fantomcégeket hoznak létre, hogy kiegészítő ajánlatokat nyújtsanak be összejátszással működő ajánlattételi módszerek keretében a költségek felverése vagy pusztán fiktív számlák generálása érdekében.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a csalók általában a valódi cégek nevéhez hasonló neveket szoktak használni.

Csalásmutatók:

- a szolgáltató nem található semmilyen nyilvántartásban, sem az interneten a Google-lal vagy más keresőmotorral stb. keresve,
- a szolgáltató címe nem található,
- a szolgáltató helytelen címet vagy telefonszámot tüntet fel,
- off-shore céget alkalmaznak.

16. Termékhelyettesítés

A módszer leírása:

A termékhelyettesítés azt jelenti, hogy a szerződésben leírt termékeket a megrendelő tudta nélkül rosszabb minőségű tételekkel helyettesítik. Ez legrosszabb esetben életveszélyes is lehet, pl. az infrastruktúra vagy az épületek hiányosságai esetében. A termékhelyettesítés különösen vonzó lehetőség olyan szerződéseknél, amelyek drága, magas színvonalú anyagokat írnak elő, amelyeket hasonló, ám sokkal olcsóbb termékekkel lehet helyettesíteni. A helyettesítés gyakran alkatrészeket érint, ami nem fedezhető fel egykönnyen. Az ellenőrzés során pedig a megtévesztés szándékával külön erre a célra létrehozott mintákat mutatnak be.

Csalásmutatók:

- szokatlan vagy általános csomagolás: a csomagolás, a színek vagy a formatervezés eltér a szabványtól,
- különbözik az elvárt és a tényleges megjelenés,
- a termék azonosító száma különbözik a közzétett vagy a katalógusban szereplő számtól vagy számozási rendszertől,
- az átlagosnál több hiba a teszteken vagy a működés során, korai cserék vagy magas karbantartási vagy javítási költségek,
- a megfelelőségi tanúsítványokat arra nem képesített vagy nem hitelesített személy írta alá,
- jelentős a különbség a becsült és a tényleges anyagköltségek között,
- a vállalkozó el van maradva az ütemtervtől, de gyorsan utoléri magát,
- szokatlan vagy olvashatatlanná vált sorozatszámok; a sorozatszám nem felel meg a törvényes gyártó számozási rendszerének,
- a számla- vagy leltárszámok vagy -leírások nem esnek egybe a beszerzési megrendelés adataival.

CSALÁSOK A MUNKADÍJAK ÉS TANÁCSADÓI SZOLGÁLTATÁSOK TERÉN

Gyakori és ismétlődő csalási módszerek és a kapcsolódó csalásmutatók (figyelmeztető jelzések)

E mellékletben a tanácsadói szolgáltatásokkal kapcsolatos gyakori és ismétlődő csalási módszerek szerepelnek, a módszer leírásával, valamint a kapcsolódó csalásmutatókkal.

A legfontosabb ellenőrzési tényezőt a munkaügyi számviteli rendszerben az egyes alkalmazottak jelentik, valamint az arra való hajlandóságuk, hogy a ledolgozott időt pontosan regisztrálják.

Ez az általánosan ismert módszerek nem kimerítő jegyzéke.

1. Felmerülő munkaerőköltségek

A módszer leírása:

Külső független vagy fizikai ellenőrzés hiányában a munkaerő-ráfordítás igen könnyen manipulálható terület. A projektvezető tudatosan állít ki olyan számlát, amelyben közvetve és közvetlenül hamis munkaidőt adott meg. A legfontosabb kérdés az, hogy vajon az alkalmazott idejét a ténylegesen elvégzett projektnek megfelelően számítják-e fel. (A munkaerőköltség alátámasztására harmadik fél valószínűleg nem tud dokumentációval, pl. számlákkal, megrendelésekkel stb. szolgálni).

Csalásmutatók:

- feltűnő elszámolási módszerek,
- hirtelen jelentős változások az elszámolásban,
- a plafont túllépő vagy ahhoz közeli projektek/szerződések díjának csökkenése,
- a közvetetten számlázó alkalmazottaknak aránytalanul nagy a száma,
- sok alkalmazottat átsoroltak közvetlenről közvetettbe vagy fordítva,
- ugyanazokat az alkalmazottakat folyamatosan átsorolják közvetlenről közvetettbe vagy fordítva,
- a munkaelszámolás gyenge belső ellenőrzése, pl. az alkalmazott blokkolólapjának előzetes aláírása, felettes általi kitöltése, ceruzával való vagy a fizetési időszak végén való kitöltése,
- a ténylegesen ledolgozott órák és a kiszámlázott díjazás következetesen a költségvetésben előirányozottnak megfelelőek vagy ahhoz közelielik,
- kiigazító számviteli bejegyzésekkel átcsoportosítják a költségeket a szerződések, a K+F és a kereskedelmi munka között,

- jelentős növekedés vagy csökkenés az érzékeny számlákra történő kifizetésekben,
- az alkalmazottak idejét másképp számolják el, mint a kapcsolódó útiköltségeket.

2. Nem ellentételezett túlóra

A módszer leírása:

A projektvezető tudatosan nem ledolgozott túlórát jelent be olyan esetben, amikor rendszerint nem adnak informális ellentételezést, pl. plusz szabadságot a túlórákért. A lényegi kérdés az, hogy vajon az alkalmazott idejét a ténylegesen elvégzett projektnek megfelelően számítják-e fel. Nincs harmadik féltől származó dokumentáció.

Csalásmutatók:

- a szakszemélyzetnek jelentős mennyiségű kifizetetlen túlórát kell teljesítenie a különböző projekteken, közvetlenül vagy közvetve,
- a fizetésből élő alkalmazottak hosszabb ideig csak a rendes napi munkaórákat számolják el,
- a vezetőség rendszeresen kifizetetlen túlórákat rendel el, és az alkalmazotti bónuszt a túlóráktól teszi függővé,
- olyan túlfutó szerződések/projektek, amelyeken kizárólag túlórában dolgoztak.

3. Tanácsadó/szakmai szolgáltatás

A módszer leírása (valós eset alapján):

A szolgáltatásokat részletes tanácsadói megállapodásokkal, számlákkal és jelentésekkel megfelelően alátámasztották. A tárgyak megfeleltek a vállalkozó tevékenységének, és megfelelő ajánlásokat biztosítottak egyes műveletek hatékonyságának javítására. A vállalkozó az ajánlások nagy részét végrehajtotta. Az alkalmazandó megállapodásokban a megfelelő részletességű adatok szerepeltek, a díjak ésszerű mértékűek voltak.

Egyes szerződő vállalatok szolgáltatásait azonban korábban nem használták. A megállapodások nem írták elő pontosan, hogy a vállalatoknak milyen szolgáltatásokat kell nyújtaniuk; azt azonban részletesen leírták, hogy ki fogja a szolgáltatást nyújtani és milyen órabér ellenében. A szakemberek életrajzai azonban nem álltak rendelkezésre. A díjak ezen új vállalkozások esetében magasabbak voltak. A vállalkozás képviselője nem tudott magyarázatot adni a magasabb díjakra, sem pedig a nyújtandó szolgáltatásokról közelebbi információkat adni.

Ezenfelül az e vállalkozásoktól származó, a kiegészítő szolgáltatásokért adott számlák is homályosan írták le a szolgáltatást, és csak a megállapodásra hivatkoztak. A költség átalányösszeg formájában szerepelt, ledolgozott órák száma, órabér, utazási vagy más költségek szerinti lebontás nélkül. Utazási jelentések vagy más összefoglaló jelentések nem voltak fellelhetők. E vállalkozásokról nem állt rendelkezésre kiegészítő információ,

a projektvezető kizárólag szóbeli biztosítékkal tudott szolgálni az elvégzett szolgáltatásokról.

Végül a számlákon levelezési címként postafiók volt megadva, a telefonkönyvben pedig nem szerepeltek e vállalkozások.

Csalásmutatók:

- hivatalosan aláírt megállapodás vagy szerződés hiánya; ennek ellenére jelentős összegeket fizettek ki „nyújtott szolgáltatásokért” olyan számlák alapján, amelyek kevés adatot tartalmaztak,
- van ugyan hivatalos megállapodás vagy szerződés, azonban az csak homályosan ír a nyújtandó szolgáltatásról, a költségek igazolására pedig nem áll rendelkezésre semmilyen más dokumentáció, pl. részletes számlák, utazási jelentések vagy tanulmányok,
- a kifizetett szolgáltatást arra használták, hogy szabályellenesen szerezzenek, adjanak vagy használjanak fel törvény vagy rendelet által védett információt vagy adatokat,
- a kifizetett szolgáltatást arra használták, hogy szabályellenesen befolyásolják egy ajánlatkérés tartalmát, egy javaslat vagy árajánlat értékelését, a szerződés odaítélését vagy egy szerződés, módosítás vagy kérelem megtárgyalását. Nem számít, hogy a szerződést a fővállalkozó vagy alvállalkozó ítéli-e oda,
- a kifizetett szolgáltatásokat olyan módon vették igénybe vagy nyújtották, hogy az valamilyen módon megsértette a szabályellenes üzleti gyakorlatot vagy összeférhetlenséget tiltó alapokmányt vagy rendeletet.

4. Munkaerő-kategóriák

A módszer leírása (valós eset alapján):

Egy vállalkozónak a megelőző két évben évente odaítélt ráfordításalapú szerződésre vonatkozó megújítási ajánlatában az órabérek jelentősebben alacsonyabbak voltak az ajánlott órabéreknél, kivéve az adminisztratív kategóriát. Az eredeti ajánlat a szerződés eredeti kiírásakor teljes munkaerővel számolt. A szerződés odaítélése után a vállalkozó az ajánlottnál alacsonyabb fizetéssel vett fel/alkalmazott alkalmazottakat. Az újonnan felvett alkalmazottak némelyikének képzése alatta maradt az ajánlat követelményeinek. A vállalkozó az újonnan felvett alkalmazottak közül sokat olyan munkaerő-kategóriákba sorolt, amelyeknek azok nem feleltek meg.

Csalásmutatók:

- jelentős különbségek a javasolt és a valós egységköltségek vagy mennyiségek között, miközben a munkakör vagy a munkakövetelmények nem változtak ennek megfelelően,
- a feladatonkénti számlázás következetesen a szerződésben meghatározott plafonnak megfelelő összegű; kivétel, ha a szerződés/munkamegrendelés meghatározza, hogy hány órát kell kiszámlázni,
- egyes, a projekten nem dolgozó személyek „kulcsfontosságú alkalmazottakként” vannak feltüntetve,
- az ajánlatban feltüntetett munkaerő nem a meglévő munkaerőn alapul. Tömeges új felvételre van szükség. Az újonnan felvettek munkabére jelentősen alacsonyabb az ajánlottnál,
- az alkalmazottak képzettsége nem felel meg munkaerő-kategóriájukra érvényes követelményeknek vagy a szerződésben lefektetett követelményeknek,
- az alkalmazottakat jellemző módon közvetetten fizeti a vállalkozás, de a szerződésben az áll, hogy közvetlenül fizeti ki őket,
- a partnerek, vezetők, felettesek és más alkalmazottak idejét a szerződés feltételeinek nem megfelelően vagy a vállalkozás meghatározott könyvelési politikájával és eljárásaival ellentétesen fizetik.

AZ EURÓPAI CSALÁSELLENES HIVATAL (OLAF) SZÁMÁRA TÖRTÉNŐ, CSALÁSSAL KAPCSOLATOS JELENTÉSTÉTELI ELJÁRÁSOK

Az irányító hatóságok vagy a szabálytalanságokról és csalásról az OLAF-nak történő jelentéstételre kijelölt más hatóságok:

Jelentéstétel negyedévente a 2000–2006-os programozási időszakra vonatkozó esetekben a szabálytalanságokról szóló 1681/94/EK és 1831/94/EK bizottsági rendeletben, a 2007-2013-as programozási időszakra vonatkozó esetekben pedig az 1828/2006/EK bizottsági rendeletben (27–36. cikk) előírt jelentéstételi eljárásokkal összhangban.

Az ellenőrzési hatóságoknak szóló utasítások²² :

Az ellenőr elvégzi az ellenőrzést, hogy ésszerű biztosítékot nyerjen arról, hogy az irányítási és ellenőrzési rendszerek hatékonyan működnek, miáltal az igazolt költségek jogszerűek és szabályosak. Az ellenőröknek nem kell olyan személyek szakértelmével rendelkezniük, akinek elsődleges felelőssége a csalás felderítése és vizsgálata. Az ésszerű biztosíték megszerzése során azonban az ellenőrnek az ellenőrzés teljes ideje alatt kellő szakmai szkepticizmussal²³ kell eljárnia. Amennyiben a kockázatértékelés, az ellenőrzés, a rendszerellenőrzések vagy a tételes ellenőrzések megtervezése során az ellenőr arra a következtetésre jut, hogy a körülmények csalás meglétére utalnak, tudnia kell, hogyan kezelje a feltételezett csalást és hogyan tegyen róla jelentést.

A csalás gyanúját **az érintett ellenőrzött entitással tilos közölni** (azért, hogy megmaradjanak a csalás bizonyítékai).

Az ellenőrök tájékoztatják az irányító hatóságot vagy a szabálytalanságokról és csalásról az OLAF-nak történő jelentéstételre kijelölt más hatóságot a feltételezett csalásról (kivéve, ha az állítólagos csalás magát az irányító hatóságot vagy más kijelölt felelős szervezet érint) annak érdekében, hogy lehetővé tegye bármely, a Közösség pénzügyi érdekeinek védelméhez szükséges lépés és védintézkedés megtételét, beleértve a csalás/szabálytalanságok terén illetékes nemzeti szervekkel való együttműködést.

²² A Regionális Politikai és a Foglalkoztatási, Szociális és Esélyegyenlőségi Főigazgatóság saját belső jelentéstételi eljárásokat hozott létre ellenőrei és személyzete számára.

²³ ISA 240 – Az ellenőrnek a pénzügyi kimutatások ellenőrzése során a csalás mérlegelésével kapcsolatos felelőssége a szakmai szkepticizmust úgy határozza meg, mint „olyan magatartást, amely kutató szellemiséget és az ellenőrzés bizonyítékainak kritikus értékelését foglalja magában”. (IFAC, "Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements")

Általános útmutatás az uniós polgárok számára:

Az Európai Unió pénzügyi érdekeit érintő csalás vagy korrupció gyanújáról bárki tájékoztathatja az OLAF-ot. Általános szabály: minél korábbi és konkrétabb az információ, annál jobb. Az információt alátámasztó valamennyi rendelkezésre álló dokumentumot is be kell nyújtani.

Ebben az összefüggésben kulcsszerepet tölthet be az OLAF csalás elleni kommunikációs szakembereinek hálózata (*), amelynek része az OLAF szóvivője, a PR-szóvivők és azon nemzeti vizsgálati szolgálatok tájékoztatási felelősei, amelyekkel az OLAF a tagállamokban együttműködik.

(*) http://ec.europa.eu/anti_fraud/olaf-oafc/en.html

Az OLAF-fal e különböző csatornákon keresztül valamennyi hivatalos nyelven lehet kommunikálni.

Levélben: European Commission, European Anti-Fraud Office (OLAF), Investigations+Operations, B-1049 Brussels, Belgium

e-mailben: OLAF-COURRIER@ec.europa.eu

- A freephone vonalakon (<http://ec.europa.eu/anti-fraud>)

Valamennyi elérhetőség: http://ec.europa.eu/anti_fraud/contact_us/index_en.html